

# CUVÂNT DE FOC ȘI SÂNGE MĂRTURISITOR

## - *Drama martirică a Sfântului Arhidiacon Ștefan* -

BENIAMIN A. DOCTOR

Teologie pastorală anul IV

### 1. *Introducere*

Prin prezentul studiu propunem să punem în lumină mărturisirea adevăratei credințe, credința în Dumnezeu cel adevărat dar și chinul morții martirice a Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan, care și-a dat viața pentru Hristos spunând un adevăr de credință mântuitor, care a schimbat cu totul viața și perspectiva Bisericii primare din cetatea Ierusalimului.

Propunem ca în acest studiu să prezentăm câteva elemente esențiale din capitolele 6-7 din Faptele Apostolilor (prescurtat *FA*) și anume:

- a) Viața Sfântului Arhidiacon Ștefan;
- b) Acuzațiile aduse împotriva Sfântului Arhidiacon Ștefan;
- c) Puterea mărturisitoare a cuvântării în fața sinedriului (consiliului de judecată) a Sfântului Arhidiacon Ștefan;
- d) „Teofania” (vederea Slavei lui Dumnezeu);
- e) Iertarea pe care Sfântul Arhidiacon Ștefan o cere lui Dumnezeu pentru prigonitorii săi;

Cartea Faptele Apostolilor, menționează în capitolele 6 și 7, primul „act martiric” (după moartea, învierea și înălțarea la cer a Mântuitorului) pe care îl avem atestat în Biserică. Nu știm foarte multe detalii despre viața Sfântului Ștefan din Noul Testament, dar se relatează faptul că a fost ales diacon în prima comunitate creștină, fiind un bărbat plin de înțelepciune și de Duh Sfânt, prin care Dumnezeu lucra multe minuni. Trebuie reținute dimensiunile fundamentale ale personalității Sfântului Ștefan: înțelepciunea, plinătatea Duhului Sfânt dar și puterea de a face minuni. Aceste trei elemente au conturat personalitatea primului martir al Bisericii.

De la viziunea dumnezeirii până la iertarea dușmanilor Sfântul Ștefan a avut o misiune de îndeplinit, aceea de-a mărturisi pe Hristos Cel înviat care ne-a arătat ceea ce înseamnă cu adevărat iertarea dușmanilor.

„O, fericitul tău glas, preasfințite Ștefan, care a grăit: Stăpâne Hristoase, nu socoti fărădelegile ucigătorilor, ci ca un Dumnezeu și Făcător, primește duhul meu, ca pe o jertfă plăcut mirositoare”<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> *Minei*, 27 decembrie, Sfântul Mucenic și Arhidiacon Ștefan, utrenia, canonul sfântului mucenic, cântarea a 9-a, E.I.B.M.B.O.R, ediția a 6-a, București, 1991, p. 450.

### 1.1. Care era de fapt misiunea unui diacon în Biserica primară?

Deși Faptele Apostolilor nu menționează expres acest lucru, putem deduce că Sfântul Ștefan era căpetenia primilor șapte diaconi ai Bisericii. La începuturi, un diacon nu avea slujirea pe care o observăm astăzi, foarte mult centrată liturgic. Slujirea primordială a acestor diaconi, în frunte cu Sfântul Ștefan, în comunitatea din Ierusalim, era în special o slujire socială, adică „diaconie” în sensul etimologic al cuvântului. Ei îi slujeau pe oameni, ne spune cartea Faptele Apostolilor că au fost rânduiți pentru slujirea la mese, pentru văduve, săraci, oameni care aveau nevoie de ajutor, de mâncare, de susținere.

Creștinii din Biserica Ierusalimului, au trăit cel mai greu moment pentru întâia oară, acela al morții martirice a primului diacon care și-a dat viața pentru Hristos, și anume Sfântul Mucenic și Arhidiacon Ștefan<sup>2</sup>.

Sfântul Arhidiacon Ștefan unul dintre cei 7 diaconi hirotoniți din Ierusalim, cu alte cuvinte era un tânăr care era plin de Duhul Sfânt care făcea semne și minuni mari în popor, propovăduind o credință fierbinte în Iisus Hristos pe care a dovedit-o din Sfintele Scripturi, iar din această mărturisire vie a adevărului de credință va ajunge să devină o „icoană vie a martiriului”, pentru aceea și cântarea zice:

„Ștefan, începutul cel bun al mucenicilor, cel plin de har și de putere, care a făcut semne și minuni mari în popor, de cei fără de lege cu pietre a fost ucis; dar a strălucit ca un înger și a văzut slava Ta, a Celui ce Te-ai întrupat pentru noi, de-a dreapta puterii, și cu darul Duhului la ceruri s-a ridicat. Pentru aceasta cu cetele îngerești sălășluindu-se, se roagă pentru mântuirea sufletelor noastre”<sup>3</sup>.

Lui Ștefan ajunge să i se împlinească următoarele cuvinte „*Puneți deci în inimile voastre să nu gândiți de mai înainte ce veți răspunde; Căci Eu vă voi da gură și înțelepciune, căreia nu-i vor putea sta împotrivă, nici să-i răspundă toți potrivnicii voștri*” (Lc. 21, 14-15).

Martiriul Sf. Ștefan nu face altceva decât să provoace o schimbare radicală a întregii perspective a Bisericii Ierusalimului, determinând creștinii din Ierusalim să se împrăștie (cf. FA 8, 1.4)<sup>4</sup>.

## 2. Contextul narativ

Sfântul Evanghelist Luca relatează în cartea Faptele Apostolilor 6, 7-8 1a, tragica istorie a martiriului Sf. Ștefan, care s-a bazat pe tradiția martiriului

---

<sup>2</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel, istoria propovăduirii Evangheliei și a organizării bisericii în epoca apostolică*, editura Basilica, București, 2016, p. 41.

<sup>3</sup> Minei, 27 decembrie, Sf. Arhid. Ștefan, vecernia, la litie, *stihira Sfântului glasul al 4-lea*, pp. 439-440.

<sup>4</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică, structuri retorice în Faptele Apostolilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 135.

său. Istoria martiriului Sf. Ștefan poate fi văzută ca o cuvântare centrală (F.A 7, 2-53), elaborată astfel între două conținuturi cu caracter narativ:

- a) procesul de judecată al sinedriului împotriva Sfântului Ștefan (F.A 6, 8-15);
- b) teofania (vederea slavei lui Dumnezeu) și moartea sa martirică (F.A 7, 54-8, 1a)<sup>5</sup>.

Sfântul Arhidiacon Ștefan a fost cel mai important dintre cei 7 diaconi hirotoniți din Ierusalim, fiind un om cu o profundă evlavie și cu o mare credință. Numele Sfântului Ștefan (în gr. *Στέφανος*) înseamnă „cunună” sau „încununat”<sup>6</sup>.

Deși era un evreu prin naștere, Sfântul Ștefan vorbea limba greacă fiind familiarizat cu obiceiurile grecilor. Însă într-o zi cu bun prilej, Sfântul Ștefan are ocazia ca să propovăduiască Evanghelia în sinagogile evreilor greci. Având o mare credință în Cel care și-a dat viața pentru păcatele sale, Sfântul Ștefan ajunge să își proclame cu cea mai mare îndrăzneală credința cea adevărată în Mântuitorul Iisus Hristos, ne mai ținând cont de ceea ce avea să se întâmple pe mai departe. Nu numai că a vorbit sub călăuzirea și sub puterea Duhului Sfânt, dar este de înțeles faptul că Sfântul Ștefan era un rabin (învățat) al profeților dar mai ales al Legii, apărând cu cea mai mare râvnă și pricepere adevărurile de credință pe care le-a susținut în fața adversarilor săi pe care i-a învins<sup>7</sup>.

După cum ne relatează autorul istoric al cărții Faptelor Apostolilor, prin jurul anului 35 d. Hr. Sfântul Arhidiacon Ștefan sub acuzația de „blasfemie” este arestat de către cei care prigoneau Biserica și predat în fața consistoriului de judecată (sinedriul), care a început un proces de judecată. Sfântul Ștefan oferă un răspuns bine întemeiat care poate fi văzut ca și un ansamblu privit asupra istoriei poporului Israel, începând de la patriarhii biblici și terminând cu Mântuitorul Iisus Hristos<sup>8</sup>.

Discursul Sfântului Ștefan în fața consistoriului de judecată, a avut obiectivul de a sublinia faptul că iudeii din acea vreme refuzau să recunoască

---

<sup>5</sup> *Ibidem*, pp. 135-136.

<sup>6</sup> „Creștetul tău primind cunună, presfințite Ștefan, mucenicul lui Hristos, cel ce după nume ești cunună a darurilor; te-ai arătat ca o cunună de aur a bunătăților. Că ai fost sălășluire preaînțeleaptă a înțelepciunii, pe care o ai cinstit, câștigându-o ție iubită. Pentru acesta ai fost cinstit cu mărire și cu bun dar”, Minei, 27 decembrie, Sfântul Arhidiacon Ștefan, vecernia, la litie stihira Sfântului glas 2, p. 440.

<sup>7</sup> „Câștigându-și cu adevărat întâiul mucenic al lui Hristos izvorul Duhului în inimă, în chip tainic, a muștrat seminția iudeilor; și le-a arătat pe Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a odrăslit din sămânța lui David, plin fiind, măritul, de plinirea înțelepciunii și a harului. Ci, o, de trei ori fericite, mântuiește cu rugăciunile tale pe cei ce te cinstesc pe tine”, Minei, 27 decembrie, Sfântul Arhidiacon Ștefan, utrenia, sedeauna glas 4, p. 444.

<sup>8</sup> Pr. Lect. Dr. Iosif Stancovici, *Nu puteau să-i vorbească în pace, Facere 37, 2-11 în literatura creștină primară*, în: *Fides quae per caritatem operatorum, studii biblice*, editori pr. Ioan Mihoc și pr. Iosif Stancovici, ediția a 2-a, reviz. și adăug., editura Doxologia, Iași, 2023, p. 404.

pe Iisus Hristos ca fiind Mesia cel vestit de profeții Vechiului Testament, la fel cum au făcut de altfel și părinții lor<sup>9</sup>.

Istoria Sf. Ștefan constituie până la urmă cel de-al treilea episod de persecuție, în continuitate cu două episoade anterioare amintite în *F.A* 4, 1-21; și 5, 17-41, desigur că și în acest caz, persecuția am putea spune, are un caracter procesual și unul judiciar, care se desfășoară înaintea sinedriului (consistoriul de judecată). Și de această dată Sfântul Luca pune în evidență neputința adversarilor creștinismului (*F.A* 6, 10 cf. 4, 14; 5, 24b)<sup>10</sup>.

Acuzațiile aduse Sfântului Ștefan de către membrii sinedriului au fost în număr de trei:

1. ***L-am auzit spunând cuvinte de hulă împotriva lui Moise și a lui Dumnezeu*** (*F.A* 6, 11);

2. ***Nu încetează de a vorbi cuvinte de hulă împotriva acestui loc sfânt și a Legii*** (*F.A* 6, 13);

3. ***Susține că Iisus Nazarineanul va strica locul acesta și va schimba datinile pe care ni le-a lăsat nouă Moise*** (*F.A* 6, 14)<sup>11</sup>.

Dacă ar fi să privim cu o atenție mai clară perioada în care scrie Sfântul Luca, putem observa cu ușurință că Biserica din acea perioadă se confrunta cu un „iudaism - palestinian” ca și entitate socio-religioasă, un iudaism care era strâns legat de practicarea Torei, și care în același timp pierduse Templul. Tema Templului fiind abordată de fapt de către Sfântul Luca constituind de altfel elementul de bază în *Cuvântarea Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan*<sup>12</sup>. În această înfruntare dintre iudaismul palestinian și Evanghelie apare ca și principal persecutor al creștinilor nimeni altul decât Saul din Tarsul Ciliciei, iar ca și victimă nimeni altul decât cel mai bun produs al școlii de misionari din Biserica Ierusalimului, care a fost înființată și condusă de către Sfinții Apostoli ai Mântuitorului Hristos, nevinovatul tânăr Ștefan al cărui nume s-a aflat în fruntea listei celor 7 diaconi hirotoniți (*F.A* 6, 5)<sup>13</sup>, diaconia tânărului Ștefan fiind principala și puternica nădejde vie a Bisericii creștine pentru acțiunea de propovăduire a Evangheliei la neamuri<sup>14</sup>.

### **3. Structura cuvântării Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan**

Foarte mulți comentatori subîmpart sau structurează *Cuvântarea Sfântului Ștefan* în feluri diferite. De foarte multe ori între un *prolog* (v. 2a) și un *epilog* (vv. 51-53), textul se împarte în următoarele părți:

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, p. 404.

<sup>10</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, *op., cit.*, p. 136.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 136.

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 136.

<sup>13</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, *op., cit.*, p. 42.

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 42.

- istoria lui Avraam (vv. 2-8);
- istoria lui Iosif (vv. 9-16);
- istoria lui Moise (vv. 17-43):
- istoria faptelor care încep cu ridicarea Cortului Mărturie în pustiu, până la zidirea Templului lui Solomon (vv. 44-50);
- epilog (vv. 51-53)<sup>15</sup>;
- încheierea (vv. 54-60; 8, 1; n.n).

Sfântul Ștefan adus cu forța în fața consistoriului (sinedriului) de judecată, după cum putem vedea el nu se teme și nu se abate deloc de a pune în valoare apartenența sa la Biserică, mai mult decât atât Sfântul Ștefan nu s-a lepădat de învățătura creștină<sup>16</sup>. Desigur că în ampla sa cuvântare Sfântul Ștefan prezintă sensul cu caracter mesianic al câtorva evenimente din Vechiul Testament<sup>17</sup>, mai mult decât atât Sfântul Ștefan pune în lumină vinovăția iudeilor contemporani care constă în afirmația „tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi”, s-au rânduie „împotriva Duhului Sfânt”<sup>18</sup>.

Cuvântarea Sf. Ștefan din *F.A.* 7, 2-53 este cea mai lungă cuvântare/prelegere din cartea Faptele Apostolilor<sup>19</sup>, observăm că „acuzatul” adică Sf. Ștefan evidențiază unele etape din trecutul istoric al lui Israel, însă în această istorie a lui Israel lipsește ceva. Ce anume? Lipsesc importante perioade precum: perioada Judecătorilor; perioada regilor Saul și David; perioada monarhiei<sup>20</sup>.

„Voi cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, voi pururea stați împotriva Duhului Sfânt, precum și părinții voștri, așa și voi. Pe care dintre prooroci nu l-au prigunit părinții voștri? Și au ucis pe cei ce au vestit mai dinainte sosirea Celui Drept, ai Cărui vânzători și ucigași v-ați făcut voi acum. Voi, care ați primit Legea întru rânduie de îngeri și n-ați păzit-o!” (*F.A.* 7, 51-53)<sup>21</sup>.

<sup>15</sup> J. J. Kilgallen, „*The Stephen Speech. A Literary and Redactional Study of Acts 7, 2-53*” în (AnBib 67; Roma 1976) și a fost urmată și de mulți alți exegeți cu mici variații, (a se vedea Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea...*, op., cit., p. 139; n.a).

<sup>16</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 44.

<sup>17</sup> „*Discursul Sfântului Arhidiacon Ștefan începe cu o istorie abreviată a patriarhului Avraam și continuă cu cea a lui Iosif. Istoriile patriarhilor Isaac și Iacov sunt omise*”, vezi Pr. Lect. Dr. Iosif Stancovici, *Nu puteau să-i vorbească în pace...*, p. 404.

<sup>18</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 44.

<sup>19</sup> După Predica de pe Munte (*Mt.* 5-7), predica/cuvântarea Sf. Ștefan este cel mai lung text nou testamentar, (n.n).

<sup>20</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, op., cit., p. 137.

<sup>21</sup> *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2018.

În acest text după cum putem vedea acuzatorii Sf. Ștefan sunt numiți prin *ὁμεῖς* adică „voi”, deoarece sunt comparați cu „părinții voștri” *οἱ πατέρες ὑμῶν*. Vedem cum Sfântul Ștefan îi acuză pe acuzatorii săi că așa cum părinții lor i-au respins și i-au omorât cu cruzime pe profeții Vechiului Testament, tot așa și ei fiind urmașii părinților, l-au respins și l-au răstignit pe Mântuitorul Hristos<sup>22</sup>. La fel ca și părinții lor care au prigonit și au ucis pe prooroci cum am zis mai sus, adică „pe cei ce au vestit mai dinainte sosirea Celui Drept, ai Cărui vânzători și ucigași” (*FA* 7, 52) s-au făcut și de această dată iudeii cei care îl acuzau pe nedrept pe Sfântul Ștefan<sup>23</sup>.

Din cuvântarea Sfântului Ștefan se poate observa foarte limpede „**kerygma apostolică**” (gr. *Κήρυγμα* = proclamație<sup>24</sup>). Prin kerigmă se poate înțelege un prim anunț al mesajului creștin, al proclamării evenimentului mântuirii pe baza mărturisirii directe și a abilității Sfântului Duh<sup>25</sup>. Putem înțelege kerigma apostolică ca o formă „embrionară” a predicii creștine, o chemare sau o invitație la credință<sup>26</sup>. Kerygma Apostolilor este de fapt mărturisirea prezenței lui Hristos în lume, iar această prezență trebuie propovăduită tuturor:

*„Oricine va chema numele Domnului se va mântui. Dar cum vor chema numele Aceluia în Care încă nu au crezut? Și cum vor crede în Acela de Care n-au auzit? Și cum vor auzi, fără propovădutor? Și cum vor propovădui, de nu vor fi trimiși?” (Romani 10, 13-15).*

„Kerygma Apostolilor era vestirea venirii Împărăției lui Dumnezeu, adică a Bisericii, pe care fiecare o putea vedea cu proprii săi ochi. Adică fiecare putea să vadă oameni care trăiau într-un chip cu totul diferit de acela în care trăia restul lumii. Fiecare putea să vadă dragostea unuia pentru celalalt, smerenia lor, frățietatea și comuniunea existentă între ei, astfel încât cei care le vedeau voiau să rămână acolo și să nu se mai întoarcă în sânul inumanei și ferocei lumi de atunci”<sup>27</sup>. Kerygma este apelul care se face mântuire oricărui suflet care îl primește pe Hristos ca „Împărat și Dumnezeu”<sup>28</sup>.

---

<sup>22</sup> vezi Pr. Lect. Dr. Iosif Stancovici, *Nu puteau să-i vorbească în pace...*, p. 406.

<sup>23</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, p. 44.

<sup>24</sup> Eugen Jurca, *Cateheza baptismală în antichitatea creștină*, editura Galaxia Gutenberg, 2009, p. 24.

<sup>25</sup> Giuseppe Cavallotto (a cura), *Inizianione cristiana e catecumenato*, edizioni Dehoniane, Bologna, 1996, p. 65, în: Eugen Jurca, *Cateheza baptismală în antichitatea creștină*, p. 24.

<sup>26</sup> Eugen Jurca, *Cateheza baptismală...*, op., cit., p. 26.

<sup>27</sup> Pr. Filotheos Pharos, *Înstrăinarea Ethosului creștin*, trad. Pr. Dr. Gabriel Mandrila, editura Platytera, București, 2004, p. 122.

<sup>28</sup> *Molitfelnic*, E.I.B.M.B.O.R, București, 1998, p. 23 (Rânduiala înaintea Sfântului Botez).

### **Cuvântarea Sfântului Ștefan poate fi văzută ca:**

- a. O cuvântare *istorică* sau *apologetică*<sup>29</sup>, deoarece pune în valoare elementele parțial esențiale<sup>30</sup> a istoriei lui Israel într-un stil deuterocanonic<sup>31</sup>, descriind nimic altceva decât reacția aceluiași Israel.
- b. O cuvântare *didactică*, am putea spune un fel de „targum” (o parafrază la textul biblic)<sup>32</sup>, fiindcă citează Scripturile în fața acuzatorilor săi (membrii sinedriului).
- c. O cuvântare de *cauză*, deoarece cei care-l ascultau pe Sfântul Ștefan erau ca și niște pui de vipere așa cum îi numește Mântuitorul (cf. Mt. 23, 33) care „pururi stau împotriva Duhului Sfânt”.

Astfel că jumătate din cuvântarea Sfântului Ștefan pe mai departe se concentrează pe un atac la adresa cultului adus la Templu. Faptul că Sfântul Ștefan de fiecare dată obținea un câștig de cauză în pronunțarea învățaturii de credință evanghelică, deoarece era considerat de unii din conaționali săi un bărbat „plin de har și de putere” (cf. FA 6, 8), însă de această dată cuvintele rostite de Sfântul Ștefan nu fac altceva decât să atragă invidia, ura și vrășmășia celor care reprezentau conducerea iudaismului din anul 35 d. Hr, în fruntea cărora se afla tânărul fariseu Saul din Tarsul Ciliciei, care v-a deveni temutul său adversar<sup>33</sup>.

Cu toate acestea un lucru este cert, versetul 53 din Faptele Apostolilor, trasează concluzia logică din toată cuvântarea Sfântului Ștefan, acuzatorii săi l-au acuzat de blasfemie împotriva Legii lui Moise, dar cu toate acestea tot ei ajung să încalce Legea pe care au primit-o prin mijlocirea îngerilor<sup>34</sup>.

### **4. Faptele Apostolilor 7, 55 și Marcu 16, 19**

„Iar Ștefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu” (FA 7, 55).

„Deci Domnul Iisus, după ce a vorbit cu ei, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu” (Mc. 16, 19).

---

<sup>29</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, op., cit., p. 137.

<sup>30</sup> a se vedea nota 18.

<sup>31</sup> (gr. *Δευτεροκανονικά*), cărți numite și **necanonice** sau **anaginoscomena** (gr. *ἀναγινωσκόμενα*, bune de citit) fiind în număr de 10 în canonul Vechiului Testament (n.n).

<sup>32</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, op., cit., p. 137.

<sup>33</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., pp. 42-43.

<sup>34</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, op., cit., p.161.

După ce este scos afară din cetate<sup>35</sup>, pentru a fi martirizat/omorât, Sfântul Ștefan are o vedere cu totul diferită. Sfântului Ștefan i se relevă o „teofanie” (vederea slavei lui Dumnezeu)<sup>36</sup>.

Unii comentatori biblici comentează textul din *Faptele Apostolilor* 7, 55 altfel decât credem noi. De exemplu, acele cuvinte „a văzut slava lui Dumnezeu **și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu**”, ei consideră la fel cum o face și Sfântul Tofilact Arhiepiscopul Bulgariei „căci Hristos nu i S-a arătat lui Ștefan șezând pe tron, ci în momentul în care Mântuitorul îl vede pe Sfântul Ștefan venind, El se ridică în picioare ca să ajute pe nevoitorul Său, să întâmpine pe cel care a mărturisit fără frică și fără îndoială adevărul despre credința cea adevărată”<sup>37</sup>. Hristos se ridică în picioare pentru a-l întâmpina pe cel care s-a făcut pildă de bărbăție celorlalți mucenici, că la fel cum S-a sculat Mântuitorul pentru întâmpinarea primului său mucenic, tot la fel Îi v-a întâmpina și pe ceilalți mucenici care vor urma exemplul Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan<sup>38</sup>.

Referirea la Fiul Omului stând în picioare la dreapta lui Dumnezeu a fost subiectul unor dezbateri interminabile.

Multe dintre posibilități au o plauzibilitate inerentă:

- a. Cel care stă în picioare este omul neprihănit îndreptățit, după moarte, în prezența lui Dumnezeu care îl protejează cu mâna Sa dreaptă<sup>39</sup>;
- b. Cel care stă în picioare este cel viu, cel care nu va muri<sup>40</sup>;
- c. Cel care stă în picioare este judecătorul ceresc Îndeplinirea misiunii;
- d. Cel care stă în picioare este cel care oferă asistență (le întinde mâna spre a-I aduce la fericire) martirilor.

Orice preferință trebuie să se potrivească cu narațiunea lukană. Primele capitole din *Faptele Apostolilor* au contrastat respingerea de către Ierusalim a „Celui drept” (cf. *FA* 3, 14; 7, 52; *Lc.* 23, 47) cu revendicarea lui Dumnezeu la dreapta Sa (*FA* 2, 34-35; 5, 31). Cel care a fost îndreptățit a experimentat

---

<sup>35</sup> „Vedem că, din rânduială dumnezeiască, întâiul mucenic a pătimit urmând întru totul lui Hristos, spre pilda tuturor sfinților mucenici ce i-au urmat și lui. Astfel, Ștefan a fost scos afară din cetate pentru a fi ucis, precum Mântuitorul Hristos, jertfirea lor în afara taberei fiind închipuită dinainte de jertfa acelei junici care, în Legea veche, se aducea ardere de tot în afara cetății Iersalimului”, Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuire la Faptele Apostolilor*, trad. Florin Stuparu, editura Sofia, București, 2019, pp. 107-108, nota 1.

<sup>36</sup> În alte locuri paralele unde se arată cum Se află Fiul alături de Tatăl nu se vorbește de „starea în picioare”, la fel ca și aici, ci de „șederea de-a dreapta Tatălui”. Deoarece la fel zice și psalmistul David „Zis-a Domnul Domnului meu: șezi de-a dreapta Mea!” (*Ps.* 109, 1). La fel spune și Sf. Ap. Pavel: „Tatăl L-a pus să șadă de-a dreapta Sa” (*Efesenii* 1, 20).

<sup>37</sup> Sfântul Tofilact al Bulgariei, *Tâlcuire la Faptele Apostolilor*, trad. Florin Stuparu, editura Sofia, București, 2019, p. 107.

<sup>38</sup> *Ibidem*, p. 107.

<sup>39</sup> Cf. Înțelepciunea lui Solomon 5, 1: „Atunci cel drept vas ta cu multă îndrăzneală înaintea celor care l-au prigonit și au disprețuit ostenilele sale”.

<sup>40</sup> Cf. *Apocalipsa* 5, 6: „Și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru fînte și în mijlocul bătrânilor, stând un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pământul”.

acum victoria finală asupra morții și nu va muri. În plus, el este cel care este credincios cuvântului său: „Oricine mă recunoaște pe mine în fața altora, Fiul Omului îl va recunoaște în fața îngerilor lui Dumnezeu” (Lc. 12, 8). Așa cum se roagă Ștefan mai târziu: „Doamne Iisuse, primește duhul meu” (v. 59), așa stă Fiul Omului să facă (Lc. 23, 43).

### 5. *Lapidare cu pietre*<sup>41</sup>

După o întreagă anchetă a consistoriului/sinedriului de judecată<sup>42</sup>, s-a luat următoarea decizie asupra tânărului arhidiacon Ștefan, acesta trebuia să moară deoarece așa prevedea „analiza anchetei de judecată”. Iată că după moartea Mântuitorului Iisus Hristos, care a fost tot una după un „proces de judecată”<sup>43</sup>, bineînțeles unul tâlhăresc/mincinos am putea spune, iată că și de această dată sinedriul condamnă iarăși un nevinovat la moarte pentru propovăduirea adevărului de credință mântuitor.

Reacția la discursul viziunii lui Ștefan se găsește în *FA* 7, 57-59a. „Au strigat cu glas tare, și și-au astupat urechile<sup>44</sup> și s-au năpustit împreună asupra lui. L-au aruncat afară din cetate și au început să îl lapideze cu pietre. Martorii și-au aruncat mantiile la picioarele unui tânăr pe nume Saul”. La cine se referă „ei”? În context, „ei” trebuie să fie cei din consiliul de judecată împreună cu martorii falși. Ceea ce a început ca un proces sfârșește prin a fi altceva decât ceea ce este descris în *Mishnah*<sup>45</sup> ca fiind procedura adecvată pentru lapidare<sup>46</sup>.

În cele din urmă urmează ceea ce a marcat o dată pentru totdeauna Biserica din Ierusalim, uciderea cu pietre a Sfântului Ștefan „afară din cetate” (cf. *FA* 7, 58)<sup>47</sup>, după cum ne relatează Sfântul Luca cel dintâi istoric al Bisericii primare<sup>48</sup>.

---

<sup>41</sup> Evreii practicau lapidarea cu pietre în mai multe cazuri, ca de exemplu: **idolatria și apostazia** (cf. *Deuteronomul* 13, 6-10), **adulterul** (cf. *Leviticul* 20, 10; *Deuteronomul* 22, 22-24), **blasfemia** (cf. *Leviticul* 24, 10-16), **nerespectarea sabbatului** (cf. *Numeri* 15, 32-36), **vrăjitoria și ghicitul** (cf. *Leviticul* 20, 27), **neascultarea față de părinți** (cf. *Deuteronomul* 21, 18-21).

<sup>42</sup> „Sinedriul era o comisie de judecată permanentă alcătuită din aprox. 71 de membrii, care își avea sediul la Ierusalim. Marele preot era președintele acestui for de conducere și judecată. Sinedriul era alcătuit din bătrânii care reprezentau marile familii, saducheii, cărturarii și fariseii”, *a se vedea* Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., pp. 304-305.

<sup>43</sup> Pentru a înțelege mai bine cum a decurs acest proces de judecată (fiind unul proces „tâlhăresc”), *a se vedea* Fruma Ioan, Grigorie T. Marcu, *Procesul Mântuitorului*, editura Andreiana, Sibiu, 2017.

<sup>44</sup> Și-au astupat urechile ca să nu mai audă deloc de numele Mântuitorului Iisus Hristos despre care propovăduia Sfântul Ștefan, pe care o parte din evrei îl considerau a nu fi cu adevărat *Yeshua Hamașhia* (ebr. יֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ), cel profetizat de profetii Vechiului Testament (n.n).

<sup>45</sup> (ebr. מִשְׁנָה „*Mishnah*” (învățare; repetare), este partea întâi a Talmudului sau a Învățăturii iudaice orale (n.n).

<sup>46</sup> Charles H. Talbert, *Reading Acts, A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, Smyth & Helwys, United States of America, 2005, p. 65.

<sup>47</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 44.

<sup>48</sup> *Ibidem*, p. 44.

Sfântul Luca ne informează că ucigătorii Sfântului Ștefan și-au pus hainele la picioarele tânărului Saul din Tarsul Ciliciei, iar aceste informații fac o foarte bună ilustrație a colaborării lui Saul din Tars cu martorii mincinoși, și implicarea lui ca și principal „vinovat” la contribuția înșcenării anchetei de judecată a Sfântului Ștefan în fața consiliului de judecată (sinedriul)<sup>49</sup>. Sfântul Luca ține să menționeze următorul lucru, și parafrazează scoțând în vedere faptul că „și Saul s-a făcut părtaș la uciderea lui Ștefan” (FA 8,1)<sup>50</sup>. În legătură cu martiriul Sfântului Ștefan nu vom mai întâlni în toată cartea Faptelor Apostolilor niciun alt nume decât numele tânărului Saul din Tarsul Ciliciei cel care a fost martorul morții martirice a primului mucenic creștin<sup>51</sup> după moartea răscumpărătoare a Mântuitorului Hristos pe cruce.

Versetele 59b-60 dau ultimele două cuvinte ale Sfântului Ștefan. „În timp ce îl lapidau pe Ștefan, el a strigat: Doamne Iisuse, primește duhul meu!”. Aceasta face ecou rugăciunii lui Iisus din Lc. 23, 46, care este o adaptare a Ps 31, 6. Este o adaptare mesianică a unei forme culturale și mai largi de rugăciune<sup>52</sup>.

„Doamne nu le socoti lor păcatul acesta” (FA 7, 60), aceste cuvinte nu fac altceva decât să anunțe și să caracterizeze sfințenia (cf. Lc. 23, 34; I Cor. 4, 12), prin aceste ultime cuvinte ale Sfântului Ștefan nu s-a produs absolut nici o impresie sau schimbare în viața tânărului Saul, având în vedere că a văzut cu proprii săi ochi chinurile morții unui martir<sup>53</sup>.

„Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac” (Lc. 23, 34), a zis Mântuitorul Hristos când era în cele mai mari chinuri pe cruce, totodată și Sfântul Ștefan ajunge să spună cuvinte asemănătoare cu cele ale Mântuitorului Hristos, „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!” (FA 7, 60) prin aceste cuvinte observăm căci se cere o iertare deosebită înainte lui Dumnezeu pentru dușmani, pentru acei oameni care cu cea mai mare brutalitate, cu cel mai mare curaj ajung să facă ceea ce nu trebuia, să ucidă fără nici o părere de rău.

Iertarea nu este decât o formă de a iubi! Iertarea se manifestă natural când trăiești în prezent. Singurul tău efort constă în a-i spune „la revedere” trecutului. Dacă nu te desprinzi de trecut, nu ai cum să fii liber. Iar puterea de a ierta este conectată la puterea de a înțelege. Iertând, inima ta devine curată. Atunci când ierți, nu schimbi trecutul... ci viitorul (n.n.).

---

<sup>49</sup> *Ibidem*, p. 44.

<sup>50</sup> *Ibidem*, pp. 44-45.

<sup>51</sup> *Ibidem*, p. 45.

<sup>52</sup> Charles H. Talbert, *Reading Acts, A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, p. 65.

<sup>53</sup> Totuși acest eveniment al morții martirice a Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan nu l-a schimbat deloc pe Saul din Tars. Ceea ce avea să îl schimbe dintr-un prigonitor al creștinilor într-un mare propovăduitor al credinței creștine era „Teofania de pe drumul Damascului” când are loc acel dialog între Saul din Tars și Însuși Mântuitorul Hristos (n.n.).

## 6. Încheierea

În legătură cu martiriul primului diacon mucenic creștin, trebuie observant faptul că, Sfântul Luca autorul cărții Faptelor Apostolilor descrie nu numai moartea Sfântului Ștefan ci și prelungirea persecuției împotriva creștinilor din Biserica Ierusalimului, deoarece cu prilejul morții martirice a Sfântului Ștefan, misionarii creștini încep să se răspândească în Iudeea, Samaria și Galileea pentru a propovădui cuvântul Evangheliei ceea ce făcuse și Sfântul Ștefan<sup>54</sup>.

„Indiferent de orice mod și context ar fi evaluată istoria cuvântării Sfântul Ștefan, în această formă de istorie lukană, ea constituie de fapt o mărturie incomparabilă, din primul secol creștin și despre felul în care unii creștini au început să considere și să pună în valoare raporturile dintre Biserica creștină primară și iudaismul timpului”<sup>55</sup>.

Cartea a cincea din Pentateuh<sup>56</sup>, recomandă următoarele lucruri: „De se va afla la tine, în vreuna din cetățile tale, pe care ți le va da Domnul Dumnezeuul tău, bărbat sau femeie, care să fi făcut rău înaintea ochilor Domnului Dumnezeului tău, călcând legământul Lui. Și se va duce și se va apuca să slujească altor dumnezei și se va închina acelora, sau soarelui, sau lunii, sau la toată oștirea cerească, ceea ce eu n-am poruncit; Și ți se va vesti și vei auzi aceasta, să cercetezi bine și de se va adeveri aceasta și se va fi făcut urâciunea aceasta în Israel. Să scoți pe bărbatul acela sau pe femeia aceea care au făcut răul acesta la porțile tale și să-i ucizi cu pietre”<sup>57</sup>.

Saul din Tars își asigură de altfel, prin introspectiva sa ucigașă față de creștinii din Biserica Ierusalimului un loc de cinste în fața consistoriului de judecată (sinedriului)<sup>58</sup>.

Cu toate aceste putem afirma că un lucru este cert, Saul din Tarsul Ciliciei a fost alături de executori până la moartea Sfântului Ștefan<sup>59</sup>.

Prin cuvântarea Sfântului Ștefan rostită înaintea acuzatorilor (sinedriului), Sfântul Ștefan face dovada excepționalei sale pregătiri teologice, dar în același timp și a neînfricării sale în fața pericolelor, riscurilor și persecuțiilor. „Martiriul Sfântului Ștefan este prototipul evenimentelor

---

<sup>54</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 46.

<sup>55</sup> Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică...*, op., cit., p.162.

<sup>56</sup> *Deuteronomul*, este a cincea carte din Pentateuh (*Pentateuh* sau *Cele 5 cărți ale lui Moise*), scopul cărții Deuteronomului era ca să reamintească poporului evreu de Legea lui Dumnezeu, și de puterea lui Dumnezeu, (*a se vedea* Pr. Prof. Dumitru Irina și Pr. Drd. Andrei Irina, *Repere isagogice în studiul celor 66 de cărți ale Vechiului și Noului Testament*, editura Filioara, 2023, p. 11.)

<sup>57</sup> Cf. *Deuteronomul* 17, 2-5.

<sup>58</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 47.

<sup>59</sup> Alain Decaux, *Viața Sfântului Pavel*, traduce și note de Theodor Rogin, editura Humanitas, București, 2007, p. 61.

asemănătoare care se vor produce mai târziu, în viitorul apropiat, într-un număr destul de mare, însă martiriul său v-a rămâne predica misionară supremă, ca sublim și eficiență”<sup>60</sup>.

„Sfântul Arhidiacon Ștefan își va oferi viața sa Mântuitorului Hristos, chiar în momentul în care, în Biserica Ierusalimului se anunța o mare speranță a propovăduirii Evangheliei, dar Sfântul Ștefan nu ajunge ca să-și dea nemăsurata potențialitate misionară pe care a prevestit-o înzestrările sale ieșite din comun”<sup>61</sup>.

Pe Sfântul Mucenic și Arhidiacon Ștefan îl vor îngropa și-l vor plânge toți creștinii din Biserica Ierusalimului, „cu plângere mare” (cf. *F.A* 8, 2)<sup>62</sup>.

## 7. Concluzii

Părintele profesor Sabin Verzan spune că „în discursul oricărui Apostol al Domnului, putem spune că este înscrisă persecuția, suferința și adeseori și martiriul pentru adevărul predicat (adevărul despre Iisus Cel mort și înviat)”<sup>63</sup>.

Putem observa că „evocarea martiriului primului mucenic (Sfântul Ștefan), care și-a dat viața pentru mărturisirea adevărului, numit pentru prima dată în Noul Testament „mucenicul Tău” (al lui Iisus Hristos, cf. *F.A* 22, 20), este menit să pună în lumina cât de activ, s-a manifestat Saul din Tars în săvârșirea acestui prim martiriu din istoria creștinismului”<sup>64</sup>.

Studiul de față explorează viața și martiriul Sfântului Mucenic și Arhidiacon Ștefan, primul mucenic creștin, punând în lumină mărturisirea credinței și puterea de a ierta chiar și în fața morții. Sfântul Ștefan, ales diacon în prima comunitate apostolică, a fost cunoscut pentru înțelepciunea, plinătatea Duhului Sfânt și pentru minunile săvârșite. Rolul său în Biserica primară nu era doar liturgic, ci și social, fiind implicat în sprijinirea celor nevoiași.

În contextul martiriului său, Sfântul Ștefan a fost acuzat de blasfemie de către iudei, care i-au refuzat mesajul că Iisus este Mesia. În fața sinedrului, Sfântul Ștefan a rostit un discurs în care a apărat credința creștină, evidențiind istoria lui Israel și vinovăția contemporanilor săi în respingerea Mântuitorului. Martiriul său a determinat o schimbare în comunitatea creștină din Ierusalim, provocând împrăștierea credincioșilor și răspândirea Evangheliei.

Discursul lui Ștefan, bazat pe Sfintele Scripturi, este cea mai lungă cuvântare din Faptele Apostolilor și subliniază opoziția iudeilor față de Duhul Sfânt. În ultimele momente, Sfântul Ștefan a avut o viziune divină, văzându-L pe Hristos la dreapta Tatălui, pregătindu-se să-l primească. Astfel, Sfântul

---

<sup>60</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 453.

<sup>61</sup> Cf. *F.A* 6, 10; vezi Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 454.

<sup>62</sup> *Ibidem*, p. 454.

<sup>63</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 64.

<sup>64</sup> *Ibidem*, p. 301.

Ștefan rămâne o icoană vie a martiriului și un exemplu de mărturisire a credinței în fața persecuției.

Sf. Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului (†407), o mare personalitate a secolului de aur al Bisericii, proclamă martiriul Sfântului Ștefan drept un eveniment providențial, care ajunge să facă parte și să se încadreze în același timp în porunca de răspândire a adevărului de credință „în toată lumea” (cf. Mt. 26, 13) și „la toate neamurile” (cf. Mt. 28, 19), și „până la marginea pământului”, dar începând „din Ierusalim” (cf. FA 1, 8)<sup>65</sup>.

## 8. Bibliografie

### Izvoare:

- \**Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2018.

### Manuale de specialitate:

- Alain Decaux, *Viața Sfântului Pavel*, traducere și note de Theodor Rogin, editura Humanitas, București, 2007.
- Charles H. Talbert, *Reading Acts, A Literary and Theological Commentary on the Acts of the Apostles*, Smyth & Helwys, United States of America, 2005.
- Eugen Jurca, *Cateheza baptismală în antichitatea creștină*, editura Galaxia Gutenberg, 2009.
- Lect. Dr. Constantin Preda, *Propovăduirea Apostolică, structuri retorice în Faptele Apostolilor*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
- Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel, istoria propovăduirii Evangheliei și a organizării bisericii în epoca apostolică*, editura Basilica, București, 2016.
- Pr. Filotheos Pharos, *Înstrăinarea Ethosului creștin*, traducere Pr. Dr. Gabriel Mandrila, ed. Platytera, București, 2004.
- Pr. Prof. Dumitru Irina și Pr. Drd. Andrei Irina, *Repere isagogice în studiul celor 66 de cărți ale Vechiului și Noului Testament*, editura Filioara, 2023.
- Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuire la Faptele Apostolilor*, trad. Florin Stuparu, editura Sofia, București, 2019.

### Cărți de cult:

- \**Molitfelnic*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1998.
- \**Mineiul pe decembrie*, E.I.B.M.B.O.R., ediția a 6-a, București, 1991.

### Studii și articole:

- Pr. Lect. Dr. Iosif Stancovici, *Nu puteau să-i vorbească în pace, Facere 37, 2-11 în literatura creștină primară*, articol publicat în volumul: *Fides quae per caritatem operatorum, studii biblice*, editori pr. Ioan Mihoc și pr. Iosif Stancovici, ediția a 2-a, reviz. și adăug., editura Doxologia, Iași, 2023.

---

<sup>65</sup> Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel...*, op., cit., p. 47.